

Рецензія

на дисертаційне дослідження **Радкевич Юлії Миколаївни**
**«Камерно-вокальна лірика як рід виконавської традиції:
національні та жанрово-стильові репрезентації»**

представлене на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво,
галузь знань 02 – Культура і мистецтво

Стрімкий розвиток когнітивного виконавства як провідної галузі сучасного музикознавства є відмінною ознакою нашого сьогодення. Під натиском науково-технічного прогресу, що призводить іноді до кардинального перегляду усталених світоглядних настанов сучасної людини, в процесі оновлення цілісної картини світу (у релігійному, філософському, науковому вимірах) зазнає корекції і система творчих координат людей мистецтва, демонструючи розширення ними меж власних професійних інтересів через посилення діалогу із різними галузями наукового знання. Творчий процес все більш виводиться поза зону суто практичної діяльності окремого індивідуума, набуваючи необхідності аналітичного репрезентування оригінального доробку. Представлене на захист дисертаційне дослідження Радкевич Юлії Миколаївни перебуває у фарватері сучасних тенденцій, пропонуючи обґрунтування «історико-когнітивного погляду на камерно-вокальну лірику як іпостась професійної діяльності співака / співачки» (С. 180). Змістовне поле рецензованої наукової праці є вельми багатим, містить цілу низку концептів. Серед них: **«когнітивне мислення виконавця»**, спрямоване у сферу вивчення камерно-вокальної лірики; **«феноменологія співака»**, що набуває подальшої диференціації через тлумачення співака як *«носія ліричного роду світобачення»* та *«виконавця як співавтора»*; **«виконавський стиль»**, що доповнюється категорією *універсального стилю*.

Зафіксовані в темі дослідження жанрово-стильовий та національний аспекти вивчення лірики постають нерозривно пов'язаними між собою протягом усієї дисертації. *Жанрово-стильовий* чинник реалізований на прикладі *вокального циклу*, еволюцію котрого розглянуто у різних національно-історичних парадигмах – європейській (романтична доба) та вітчизняній (остання третина ХХ – початок ХХІ століття). Категорія *національного* також розкривається крізь призму жанрів етномузичної

традиції, які виступають репрезентантами українського інтонаційного споглядання, ширше – української народної пісенності у концертно-мистецькому просторі сьогодення. Окрім *пісні-романсу* і *канта* особливу увагу пані Радкевич Ю. М. зосереджує на *колисковій*, що будучи вмістилищем *архетипу жіночості*, стає однією з ознак національного культурного «генокоду». Як доводить дисертантка, максимального розкриття національно-стильові константи співо-мислення набувають на ґрунті *універсального* співацького стилю, який передбачає поєднання академічної та народної манер співу. Важливою додатковою умовою за наявності технічних можливостей голосу виступає лірична компонента, котра сприймається усталеною величиною українського сольного жіночого виконавства, його тривалої традиції.

Визначаючи художню цільність виконавської творчості під час переходу «*homo cantor*» (людини, яка співає) до статусу «*homo interpretatus*» (інтерпретатор), авторка підкреслює значимість індивідуального внеску співака, його професійної та ментальної підготовленості до творчого діалогу з текстом музичного твору, до зустрічі з Я-свідомістю автора-творця. Найдосконалішою формою таких відносин пані Радкевич Ю. М. вважає досягнення співаком рівня співавторства, прикладами чого слугують, на її думку, проаналізовані в дисертації виконавські постаті Квітки Цісик, Ніни Матвієнко, Тараса Компаніченка.

Розуміння камерно-вокальної лірики європейської та вітчизняної традиції як явищ єдиної метасистеми музичної культури ХХ–ХХІ століття, що підтверджується сучасною концертною практикою, а також включення українського контенту до загальносвітового музичного контексту відбито і в композиції дисертації, яка структурно і змістовно сприймається контрастною двочастинною формою. У Першому розділі увагу дисертантки сфокусовано на розвитку камерно-вокальної музики австро-німецької традиції, атрибуцією котрої виступає вокальний цикл, розглянутий на прикладі окремих творів Л. ван Бетховена («До далекої коханої»), Ф. Шопена, Р. Вагнера («П'ять пісень на вірші М. Везендонк»). Виокремлено жанрово-стильові етапи еволюції цієї традиції часів романтизму, узагальнено риси камерно-вокальної лірики поствагнерівської доби. У Другому розділі увага авторки концентрується виключно на вивченні української пісенної традиції та форм її репрезентації у сучасному виконавстві. Розглянуто автентичний стиль

виконавства на прикладі творчості Н. Матвієнко (2.1.1); здійснено перший досвід наукового осмислення творчої особистості Квітки Цісик в аспекті феноменології її вокального стилю (2.1.2); досліджено жіночу парадигму авторської семіосфери у вокальних циклах Л. Дичко «Настрої» та «Три етюди зими» (2.3); простежено природу історико-стильової архетиповості у жанрі колискової на прикладі сучасних творів Д. Малого («Коліскова»), Р. Григоріва та І. Разумейка («Коліскова для Маріуполя»).

Спробуємо припустити, що структура роботи не тільки відбиває послідовність кроків у розробці дисертанткою обраної теми, пошуку нею оригінального підходу, власної призми «наукового погляду» в умовах достатньої розробленості жанрової проблематики вокального циклу та, загалом, питань камерно-вокальної музики у сучасному музикознавстві. Здається, що стратегія побудування тексту даної наукової праці віддзеркалює основні константи творчого обдарування пошукувачки. *Універсальний співацький стиль*, про який неодноразово згадується на сторінках дисертації, є не просто відстороненою науковою категорією, а визначенням того, що є дуже близьким самій Юлії Радкевич як співачці, яка дуже сміливо поєднує у власній професійній практиці академічний, естрадний та фольклорний напрямки. Тяжіючи до ліричного у виконавстві, пані Юлія найбільш вправно реалізує свій дослідницький талант саме у Другому розділі дисертації. В тексті беззаперечно відчувається її любов до рідної землі, захопленість українським пісенним мелосом, до усього того, що надихає її як людину, музиканта, жінку. В більшій мірі завдяки матеріалу цього розділу переконливо доводиться концепція про лірику, як спосіб буття самосвідомості та роду виконавської традиції.

Втім, під час ознайомлення із дисертацією Радкевич Ю. М. у рецензента виникли деякі зауваження та запитання, які слід сприймати як запрошення до наукової дискусії. Зауваження стосуються викладу в роботі задіяних наукових джерел. Так, у I Розділі, заглиблюючись у історіографію питання про вивчення лірики як способу світовідчуття людини у філософії, гуманітаристиці, авторка наводить думки Г. Гегеля стосовно теорії жанру (с. 30; 31–32), Ф. Шеллінга про характеристику літературних родів (с. 32), не даючи при цьому посилання на конкретне джерело наведеної інформації. Відсутніми виявляються ці позиції і в списку літератури дисертації. У деяких випадках в тексті наявна лише констатація фактів, без підтвердження у

вигляді конкретних імен науковців, або висловлених ними положень стосовно питань, що розглядаються (с. 32 – про критичне ставлення «окремих літературознавців ХХ століття проти поділу літературних творів на будь-які групи»; с. 60 – про вивчення пісень Ф. Шопена польськими музикознавцями; с. 106 – про історію колискової «Ой ходить сон» тощо).

Хотілося б почути роз'яснення і деяких положень дисертації:

- на думку рецензента потребує уточнення визначення про **фундатора вокальної лірики та вокального циклу** в австро-німецькій традиції: на с. 40 Ви називаєте Л. ван Бетховена, а на с. 41 – Ф. Шуберта;
- на с. 148 зазначено, що «неофольклорна тенденція в жанрі вокального циклу представлена через національний “грунт” інтонування в його системному увиразненні – від жанрово-стильової сфери до конкретних зворотів, формул, лексичних цитат та алюзій». Чи могли б Ви навести конкретні приклади вокальних циклів українських композиторів другої половини ХХ – початку ХХІ століття, в яких втілено цю фольклорну парадигму жанру?
- чимало вокальних циклів для голосу і фортепіано українських композиторів, створених у другій половині ХХ століття на оригінальні та перекладені тексти, розглянуто у дисертаційному дослідженні Анни Калініної (2022, ХНУМ). Чи може запропонований дослідницею метод вивчення співвідношення метроритміки вербального та музичного текстів допомогти при виявленні національної специфіки у сучасних формах репрезентації камерно-вокальної лірики?

Незважаючи на висловлені зауваження, зазначимо, що запропонована дисертація Радкевич Ю. М. являє собою завершену наукову працю на актуальну тему. Вона відзначена *самостійністю, оригінальністю, новизною*, має *практичну цінність*, містить перспективи подальшого розвитку обраного напрямку. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 4 одноосібних публікації у фахових виданнях, рекомендованих МОН України. Зміст дисертації, її результати, викладені у Висновках, кількість апробацій, дотримання правил академічної доброчесності дають підстави зробити наступний висновок: представлене дослідження відповідає чинним вимогам

«Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Автор дослідження **«Камерно-вокальна лірика як рід виконавської традиції: національні та жанрово-стильові репрезентації» Радкевич Юлії Миколаївни** заслуговує на присудження ступеня доктор філософії зі спеціальності 025 – Музичне мистецтво, галузь знань 02 – Культура і мистецтво.

Кандидат мистецтвознавства,
доцент, доцент кафедри
історії української та зарубіжної музики
Харківського національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського

Анфілова С. Г.

